

KASPAR COLLING
NIELSEN

DĀNSKĀ
OBČANSKĀ
VĀLKA
2018–24

☰ KNIHA ZLIN

Copyright © Kaspar Colling Nielsen, 2013
Published by agreement with Salomonsson Agency
Translation © Lada Halounová, 2015

ISBN 978-80-7473-358-1

Prolog

Mladý politik byl hrůzou bez sebe. Měl roztrhaný oblek a na bleděmodrou košili se mu z nosu tenkým pramínkem řinula krev. Tři muži s bílými šátky Občanské fronty ho vyprostili z mlátícího, kopajícího a plivajícího davu. Lidé řvali jako zvířata: „Zabte ho! Vypíchněte mu oči!“ a všemožné jiné nadávky. Byl v šoku a zdálo se, že vůbec nechápe, co se děje. Když ho dovedli na náměstí na malé dřevěné lešení, na kterém stál široký špalek, mihl se mu na obličej výraz úlevy. Když mu svazovali ruce, nevzpouzel se. Spolupracoval, jako kdyby věřil, že ho poslušnost a dobré chování mohou zachránit. Bylo na tom cosi komického. Protlačil jsem se davem dopředu, až jsem se ocitl těsně před lešením. Kat ho donutil pokleknout a položit si podlézavou hlavu na drsný povrch špalku. Tvář měl naprosto hladce oholenou. Musel se holit toho dne ráno. Muž těsně před třicítkou. Měl vůbec nějaké děti a připravil jim ráno snídani? Začalo toto ráno stejně jako jakékoliv jiné, než ho chytili? Jeden z povstalců zvedl rozevřené dlaně, které se mu ježily všemi deseti prsty. Lidé odpočítávali: „DESET, DEVĚT, OSM, SEDM, ŠEST, PĚT,“ křik stále sílil. „DVĚ!“ Kat zdvihl sekeru – „JEDNA!“ – a vši silou ji zasekl politikovi do krku, ale hlavu od trupu se mu oddělit nepodařilo. Dav zahučel. Kat dal nohu na špalek a sekeru z mrtvého těla vyprostil. Sekl znovu a hlava se z lešení skutálela žlábkem dolů k jásajícím divákům, kteří po ní začali spontánně šlapat. Také bezhlavý trup sletěl mezi běsnící hordu, která jej okamžitě zhanobila.

Hlavu narazili na tyč. Každý si chtěl trofej chvíli podržet. Nakonec ji umístili na barikádu oddělující povstalce od náměstí před palácem. Teprve teď jsem si uvědomil, že jsem toho politika viděl předešlého večera v televizi, jak se povýšenecky, lživě a neuváženě snažil snižovat význam katastrofální situace, ve které se země i její obyvatelé nacházejí. Při pohledu na popravu toho samolibého muže jsem pocítil hluboké zadostiučinění, ale radost ve mně nezbudila. Tohle totiž vůbec neznamenalo konec. Tohle byl začátek. Ostatní to museli pocítovat podobně, protože v příštím okamžiku začaly na fasádu paláce Christiansborg, sídla dánského parlamentu, dopadat minometné granáty. Lidé řvali jako rozzuřené opice. Potom se ze strachu z možné ofenzivy stáhli k nákupní třídě Strøget a náměstí Kongens Nytorv. Brána paláce se otevřela, jako zuřiví bojovní psi z ní vyrazily čtyři tanky a střílely na všechny strany. Ti nejodvážnější, kteří se smířili s mučednickou smrtí, zůstali a napadli tanky Molotovovými koktejly, kulomety a bazukami. Tanky rychle postupovaly k Čapí fontáně, kolem níž jsme se spolu s tisíci ostatními pokoušeli uniknout, a střílely do davu. První salvy zasáhly stovky lidí. Běžel jsem nahoru k náměstí Nikolaj Plads. V oknech Christiansborgu jsem zahlédl drobné siluety jednotlivých zbývajících politiků. Dříve či později všichni zemřou krutou nebo násilnou smrtí.

Za kostelem svatého Nikolaje povstalci lidem rozdávali zbraně, hlavně kalašnikovy. Dostal jsem bazuku RPG-7 a dvě rakety. Běžel jsem zpátky k Čapí fontáně a na rohu u Café Norden jsem zaklekl. Jeden z tanků stál před Café Europa a střílel do ulice Købmansgade. Zamířil jsem a odpálil raketu, ta prosvištěla vzduchem a s ohlušující ranou tank zezadu zasáhla. Brána paláce se opět otevřela a vyběhlo z ní několik stovek vojáků.

Rychle zabrali prostor okolo Absolonovy sochy. Zasnul jsem do bazuky novou raketu a odpálil ji směrem na vojáky. Protiraketový granát zasáhl podstavec sochy a ta vybuchla. Sprška kamení vojáky zasypala a několik z nich zranila. Socha se pomalu, ale jistě hroutila k zemi. Běžel jsem zpátky ke kostelu svatého Nikolaje a obchodnímu domu Magasin. Tanky se velkou rychlostí blížily od Bremerholmu a pálily před sebe. Spolu s několika dalšími jsem se schoval v malém podloubí před hračkářstvím Bratránek BR. Slyšeli jsme, jak se vojáci přibližují. Jeden z civilistů vypálil tři rány do výlohy obchodu s hračkami. Všichni jsme se vrhli dovnitř a našli zadní místnost, odkud vedl východ na dvorek. Na dvoře jsme vykopli dveře k zadnímu schodišti a vyběhli na střechu. Nahoře jsme se v úplné tichosti posadili. Dohromady nás bylo deset. Tři ženy a sedm mužů. Nikdo z nás nepromluvil.

Přenocovali jsme na střeše. Ačkoliv byl květen, noc byla chladná. Ráno panoval ve městě klid. Vyplížili jsme se dolů na dvorek a odtud na Bremerholm. Opatrně. Aniž kdo něco řekl, rozdělili jsme se. Až na smečku divokých psů běžících prostředkem ulice to tu bylo naprosto opuštěné. Ve stěnách garáží obchodního domu Magasin zely díry po střelách a některé domy na třídě Strøget se pod palbou tankových děl zřítily. Běžel jsem směrem k ulici Gammel Mønt. Srdce mi bušilo.

Náhlé zhroucení a tajemný Jihoameričan

Takhle to tenkrát bylo, jasně si to pamatuju, i když k tomu došlo už před čtyřmi sty padesáti lety. Bylo to za mého přirozeného mládí, ještě když jsem patřil mezi obyčejné smrtelníky, než jsem se stal součástí programu na obnovu kmenových buněk. Když někdo žije tak dlouho jako já, je těžké si pamatovat všechno. Většinu toho člověk zapomene, ale velké věci si v paměti uchová, a na občanskou válku nezapomenu nikdy.

Přestože mi je už čtyři sta sedmdesát pět let, probouzím se každé ráno svěží. Vlastně jsem se nikdy necítil lépe než nyní. Jedna injekce týdně mě udržuje věčně mladým. Nejhorší na stáří je, že čas plyne tak rychle. Abych vysvětlil, co tím myslím, vylíčím sen, který se mi čas od času vrací. Zdá se mi, že se na náměstí Kongens Nytorv koná nějaká lidová slavnost. Nevím, o co se jedná, ale jsou tam všichni. Mladí, staří, děti s balonky. Grilují se párky, hraje hudba a svítí slunce. Ve snu se nacházím za velkou bílou kamennou zdí s černými střešními taškami na vršku. Ani mi není nijak povědomá a ve snu je příliš vysoká, než abych ji dokázal přelézt. Podaří se mi vystrčit hlavu kousek přes okraj a letmo zahlédnu útržek oslav. Bloudím spletí uliček mezi starými domy a hledám cestu na slavnost, kterou celou dobu slyším. Když konečně najdu uličku vedoucí k náměstí, čas se najednou zrychlí. Roky plynou jako vteřiny. Nejdříve zmizí staří a psi, pak rodiče a poté děti, a nakonec nezbude nikdo. Když přijdu na náměstí, je zcela pusté a úplně

tiché. Letní vzduch je plný bílých vlasů, které vypadaly mrtvým. Běhám dokola a hledám někoho, kdo se možná někde schoval, ale nikde není ani živáčka, protože si je všechny vzal čas, a ten na nikoho nezapomene. Pak se probudím.

Ovšemže se neustále rodí nové generace, které nahrazují ty staré, ale přesto z toho mám takovýto pocit. Sám jsem byl v mládí součástí jedné generace. Narodili jsme se hipíkům, a proto jsme se víc zajímali o punk a hip hop. Chtěli jsme něco jiného. Stáli jsme v opozici. Někteří z naší generace vynikli a načrtli obraz nás všech. Vzájemně jsme se spolu ztotožňovali. Teď už nic nesleduju. Když se o to příliš snažím, zmocní se mě stejný pocit, jako mívám v tom snu. Nerad se příliš zapojuju. Jen mě to zarmoutí, a proč bych měl dělat něco, co mi kazí náladu? Já a moji kamarádi, kteří jsou stejně staří a hodně bohatí, nesledujeme dobové trendy, bez ohledu na to, o co zrovna jde: televizní seriály, oblečení, názory, hudbu, politiku, celý tenhle druh pomíjivostí. Nevidíme rádi, když se generace ztrácejí. Je to nelidský masakr. Pro obyčejné lidi skrytý, ale pro nás zřetelný. Proto držíme pospolu. Je příjemnější být s lidmi stejného věku, kteří neumírají příliš rychle. S lidmi, pro které je život dlouhý, a čas tak ubíhá všem stejnou rychlostí. A co obvykle děláme? Navštěvujeme se a pořádáme společné večery. Když se objeví nějaké zajímavé básně, čteme si je, ale i samotné básně jsou často o všednostech, nákupech, vztazích a politice, sama poezie se stala prchavou, a tudíž lhostejnou a pochmurnou. Tak si raději navzájem vypravujeme historky, které naplňují naše potřeby. Možná je to tím, že smyšlené příběhy dokážou několikasetleté zkušenosti zachytit lépe, nebo snad proto, že se to hodí k našim činnostem: večerím nebo výletům do lesa, které jsou tak zábavnější a příjemnější. Obvykle provozujeme

sexuální orgie, které člověka nikdy neomrzí. Panebože, nemělo by se to zas tolik prožívat, přece jde jen o sex mezi starými lidmi s mladými těly. Po určitou dobu jsem si do frantíka nechal píchat několik kmenových buněk navíc, takže byl výjimečně obří, ale už to nedělám. Na začátku svého nového života, když jsem poprvé dostával injekce, jsem se v tomhle vyžíval hodně. Možná za to mohly nejistoty z mládí, které jsem se snažil si vynahradiť. Byl jsem vždycky hubený, a proto jsem si nechal píchat injekce, po kterých jsem zmohutněl. Nějakou dobu jsem se podobal kulturistovi a snažil jsem se vypadat vyšší. Jindy jsem dostal chuť mít blond vlasy, pak jsem se zas nechal udělat menší, s tmavými kudrnami. Chuť neustále se měnit časem zmizí. My staří se za tu dobu už dobře známe. Navštěvujeme se a užíváme si. Všichni jsme bohatí a máme mladá těla, a tak hodně experimentujeme se sexem. Jednou za čas je jednoduše skvělé si pořádně zašukat. Mezi pohlavími rozlišujeme jen proto, že to je jednodušší a někdy i praktické, ale spíme stejně často se stejným pohlavím jako s opačným. Ve skutečnosti se od sebe zas až tolik neliší. A taky spolu jezdíme na pěkná místa: soukromé pláže, zámky ve Francii a ve Skotsku, venkovská sídla v Mexiku, do Číny, no, vlastně po celém světě. Nic nám nechybí. V začátcích, když se stal program skutečností, chtěli být všichni co nejmladší. Ženy ze sebe udělaly skoro děti. Děvčátka jsme jim říkali, nebo se tak samy nazývaly. Za snahou nechat se hodně omladit se skrývá něco sexuálního. Ženy tvrdily, že je úplně úžasné nechat se ošukat pořádným chlapem, když ony samy jsou holčičkami. Taky si myslím, že se za jejich touhou znovu si užít ten pocit, jaké to je být opět úplně mladé, skrývalo něco romantického, protože ve svém životě stále hledaly odpovědi na nezodpovězené otázky. Když je ale člověk starý uvnitř, není to už to též. Nitro předělat nelze. Přes všechno snažení už není

hladina hormonů stejná a spoustu toho, co se děje, člověk už dříve zažil. Není možné znovu zažít první zamilování. Později se stalo módním být trochu starší, asi kolem čtyřicítky. Trochu se to mění, ale nyní jsme všichni mladí. Nejlepší je být mladý, i čistě fyzicky, což je hodně důležité. Mnohým bylo líto, že s postupem času nemohou mít děti, ale mně už to teď nevadí. Dítě mám a je mu skoro tolik jako mně. Je mi čtyři sta sedmdesát pět a syn je o osmadvacet let mladší. Kdo by to ale počítal? Jsme úplně stejní. Přesto, když byl malý a měnil jsem mu plenky, to nějakou dobu něco znamenalo, ale teď jsme zcela stejní. Není mezi námi žádný rozdíl a máme k sobě vztah jako dobří kamarádi. Obyčejní smrtelníci tyto věci těžko chápou, ale proboha, co má za význam, že někdo někoho v dávných dobách porodil? A když už teď nemůžeme mít děti, co by mělo bránit tomu mít sexuální vztah? Pro obyčejné lidi to jsou velmi závažné a nemravné záležitosti. Nerozumí tomu, ale takhle to prostě je. Takhle to v našem prostředí chodí a je to naprosto legální. Kromě jiného hrajeme hry a jezdíme na výlety. Létáme po světě a navštěvujeme se. Někteří pro legraci načas zestárnou a pak se zase nechají omladit. Aby byl život trochu pestřejší. Myslím, že to hodně souvisí s tím, jak člověka vidí ostatní. Některé ženy jsou například rády mladé v obdobích, kdy s nimi obyčejní muži flirtují. Jindy zase chtějí být spíše samy pro sebe a nechají si přidat pár let. Člověk by si na to ale měl dávat pozor. Tělo se může v některých oblastech nenávratně změnit, zvláště v mozku. Bezpečnější je udržovat se po celou dobu mladý.

Jediný problém, který máme, je, že si velice těžko něco pamatujeme. Obyčejní lidé si pamatují věci z dětství, ale my už tolik ne. Obvykle říkám, že uniknout z dětství trvá dvě stě let. Když je někomu tolik jako nám, nehraje dětství žádnou zvláštní roli. Myslím, že je to dáno tím,

že z principu neumíráme, respektive že život smrtelníků je určitý druh křivky, kde jsou si dětství a stáří jistým způsobem podobné, a stáří tudíž přirozeně probouzí jakési vzpomínky na dětství. Kdybych jednou zestárl, kdo ví, jestli bych si vzpomněl na vzdálené dětství, svou matku a vše ostatní? Dost možná. Ale dokud je člověk mladý, pamatuje si spíš jiné věci. A to velké události. Ty, které ho zformovaly. Třeba jak se chovali lidé, když byla válka, a jak jsem se projevil já? Přemyslím spíš nad těmi-to věcmi. Až dosud jsem ve svém životě zažil dvě války. Nejlíp si pamatuju tu první. Určitě proto, že byla první, a možná taky z toho důvodu, že se udála ještě před celým programem na obnovu kmenových buněk, kdy jsem byl úplně obyčejným mladým mužem. Válka všechno změní nesmírně rychle. V jednu chvíli člověk nakupuje mléko v supermarketu Fakta, o pár dní později někoho popravuje. Těžko se to vysvětluje, ale celé to jde rychle. Z mé první války lituju několika určitých činů a přál bych si, abych býval jednal jinak, ale současně nedokážu zapomenout na všechny ty silné pocity, které ve mně kolovaly. Jako kdybych byl zamilovaný. Natolik to bylo intenzivní a plné barev a vůní. Takto si pamatuju válku. Zúčastnit se války je jako vstoupit poprvé do života, a když skončí, je to, jako kdyby člověk zemřel poklidnou smrtí. Když pak nakupuje v supermarketu chléb a jogurt, luxuje a dívá se z okna na šedivé nebe, už žádné pocity ani barvy nejsou.

Jednou z nejkomičtějších věcí, které můžu zmínit, je, že se mnoho z nás rozhodlo využít program na obnovu kmenových buněk i pro svoje domácí mazlíčky. Můj pes Geoff je třisetpadesátiletá border kolie. Vybral jsem si právě tuhle rasu, protože je ze všech plemen nejchytřejší. Geoff se naučil mluvit a číst. Jen neumí žádnou cizí řeč, ačkoliv jsem se ho snažil učit francouzštinu, angličtinu,

italštinu a španělštinu. Chápe toho ale hodně a umí daleko více slovíček, než sám tuší. Jednoduše to je legrace. Jeden z mých přátel má skoro čtyřsetletou opici, která ve volném čase programuje počítačové hry. Geoff je můj nejlepší kamarád. Přestože je jeho inteligence na psa úžasná, neztratil svou věrnost ke mně. Je naprosto oddaný, dá se s ním diskutovat, a i když ne všechno, co řekne, je zcela oslnivé, je to dostatečně zábavné. Často se zabývá triviálními úvahami o smyslu života. Nedávno se mě ptal, jestli považujeme za nechutné, když si psi vzájemně čichají k zadkům. To sice do jisté míry považujeme, ale přesto sami také rádi čicháme k zadkům jiných. Každopádně jsem něco podobného několikrát při různých příležitostech dělal, ačkoliv vždy v sexuálním kontextu. Psi to ale dělají pořád. Je to způsob, jakým se zdraví. Ale psi, kteří si jsou vědomí toho, že jsou psy, se za to často stydí. Cítí se nečistě, Geoff tedy v každém případě. Další pozoruhodná věc, která se u nich dá pozorovat, je, že sebereflexe vzniká až zároveň s řečí. A když už si někdo začne uvědomovat sama sebe, není cesty zpět. Vidím to na Geoffovi: bývá zahloubaný, úzkostný, přemýšlí, proč dělá to a ono, a pak už to raději nedělá. Určitou dobu měl Geoff depresi. Myslím, že to bylo tím, že si uvědomil hranici, kým může být. Že jeho tělo a instinkty, přirozenost či duše, nebo jak se tomu říká, je psí a že z tohoto vztahu nikdy neunikne. Můj kamarád měl dvě stě čtyřicet jedna let starou andulku, která se oběsila. Ne všichni domácí mazlíčci si dokážou uvědomit sama sebe. Snažil jsem se to Geoffovi vysvětlit, ale nejsem si jistý, jestli to pochopil.

Pokoušel jsem se mu vyložit, že sebereflexe je stav, který v mysli vytváří temnotu. Nebo spíš hranici temnoty, kterou nikdy nedokážeme překročit, protože bychom se tím sami sobě nutně odcizili. Když se tyto věci snažím

Geoffovi vysvětlit, zdá se, jako kdyby se temnota rozšiřovala a obrovským nepochopením mu zakryla oči. Jednoduše je jak nepopsaný list papíru. Ačkoliv Geoffovi abstraktní myšlení moc nejde, hloupý zdaleka není. Umí něco jiného. Něco, co mnozí lidé nedokážou. I když to je pes, který dokáže přemýšlet, nejde v tomto smyslu v jeho životě vždy o konfrontační vztah. Většinu času je zcela upřímný a ve svých pocitech až zarážejícím způsobem přítomný a překvapivý, což je vlastně důvodem, proč toto píše.

Stalo se to jednoho odpoledne před několika lety. Četl jsem si na zahradě sbírku básní Marianne Larsenové a popíjel vychlazené, sedmnáct let staré bílé víno z Châteaueu d'Yquem. Slunce svítilo a byl jsem zcela zabraný do knihy. Najednou jsem za sebou uslyšel Geoffův hlas.

„Miluješ mě?“ zeptal se.

Natolik mě to rozhodilo, že jsem si svou pěknou knihu polil vínem. Otočil jsem se. Geoff seděl na trávniku. Uši měl svěšené a vypadal smutně. Přiloudal se až ke mně a položil mi čumák na nohu.

„Miluješ mě? Protože já tebe miluju,“ řekl.

Vyslovil to tak opravdově a s takovým vnitřním přesvědčením, že mě to zcela ochromilo. Pohladil jsem ho po hlavě, a vtom se stalo cosi zvláštního. Jako kdyby mé tělo zachvátila nezadržitelná chemická reakce. Nejvíce se tomu snad blížil zážitek, kdy jsem jednou v Oslu snědl zkažené krevety a nepřetržitě zvracel tři dny. Zcela jsem se zhroutil a rozplakal se jak malé dítě, aniž bych chápal proč. Možná protože jsem už hodně dlouho, celý lidský věk nebo několik věků, o podobných věcech nepřemýšlel? Prudce a nahlas jsem brečel a zvracel, jako jsem tehdy zvracel ze zkažených krevet. Geoff mě takto nikdy předtím nezažil a viděl jsem na něm, že je rozrušený. Chtěl jsem ho uklidnit a neúspěšně se pokusil na

jeho otázku přikývnout „ano“, ale v silném afektu jsem toho nebyl schopen. Samozřejmě jsem chtěl odpovědět kladně. Chtěl jsem říct: „Ano, Geoffe, taky tě z celého srdce miluju,“ ale nedokázal jsem to a trvalo mi několik hodin, než jsem byl schopný mu odpovědět.

Potom jsem ležel v posteli a díval se z okna. Nekoukal jsem se na nic konkrétního, jen na větve stromů, které osvětloval lustr z mého pokoje. Nepocítoval jsem klid, jak by někdo možná očekával, spíše znepokojení. Geoffova otázka ve mně něco rozhýbala, něco, o čem jsem věděl, že to jen tak nezmizí. Jistěže jsem Geoffa miloval. Byl mým psem už tři sta padesát let. Samozřejmě že jsem ho miloval víc než své přátele nebo vlastního syna, ale přesto ta otázka ve mně zasáhla něco, o čem jsem dávno zapomněl, že existuje.

I když se to stalo už před tolika lety, vzpomínal jsem na Leonoru často, ale nikdy tak jako tento den. Byla jedinou ženou, kterou jsem skutečně miloval, a najednou mi bylo jasné, že se to už nikdy nezopakuje a že ona byla tou jedinou láskou, která mi byla dána v mém z principu nekonečném životě. Ten den mi došlo, že už nikdy v životě nebudu milovat. Nechápejte mě špatně. Necítil jsem se nešťastný. Se svým životem jsem byl spokojený, ale přesto mě Geoffova otázka zavedla do mého mládí, mé přirozené mladosti, doby před čtyřmi sty padesáti lety, ještě před programem na obnovu kmenových buněk, do časů, kdy jsem byl ještě obyčejný člověk. Vybavil jsem si tehdejší dobu, válku a Leonoru. Celé se to vrátilo natolik živě, jako kdyby ty stovky let mezi tím nic neznamenaly. Přestal jsem jíst a pokoj opouštěl, jen když jsem se šel napít trochy vody nebo na záchod. Geoff čas od času přišel a lehl si ke mně. Pokoušel se mě rozveselit.

„Venku svítí slunce,“ řekl.

„Jen si chvíli poležím,“ odpověděl jsem. Chápavě přikývl. Bylo to tak dojemné. Geoff byl skutečně roztomilý.

Nenaléhal na mě, ale dal mi najevo, že tady je a dělá si o mě starosti.

Zatímco jsem tak ležel, rozhodl jsem se, že sám pro sebe, pro Geoffa, své přátele, pro budoucí generace, ale hlavně sám pro sebe o té době napíšu. Chtěl jsem napsat všechno: o krizi, válce, Leonoře, o všem. A jak se mi v hlavě utvářel tento plán, vynořovaly se děsivé obrazy z minulosti. Mrtvá těla trčící z poloviny ze země, navzájem se ponižující děti a především moje vlastní činy, které byly tak odporné, že by mi nemělo být dovoleno je jen tak vystrnadit z hlavy. Už předtím jsem na válku vzpomínal, ale nikdy natolik živě jako v tomto okamžiku. Znovu mě to přemohlo a začal jsem zvracet, ale protože jsem v posledních dnech nic nejedl, dávil jsem jen hleny a žluč. Nakonec jsem si lehl s dekou vedle záchodu. Zůstal jsem na zemi, a kdykoli přišly nové křeče, nechal jsem na dlaždice vytékat krvavé sliny.

Jednoho rána jsem se probudil v koupelně na zemi. Okénkem složeným z barevných sklíček dovnitř svítilo slunce a vrhalo na bílé dlaždičky pestré vzory. Pocítil jsem, jak mi hlady kručí v břiše. Něco tu vonělo ránem. Posadil jsem se a zhluboka se nadechl. Příjemně zavoněly tousty a káva. Slezl jsem po schodech dolů do kuchyně. Geoff mi dělal snídani. Když mě uviděl, pokračoval v prostírání stolu, jako by se nic nedělo. Jako kdyby to bylo zcela obyčejné ráno.

„Udělal jsem ti malou snídani,“ prohodil. V tichosti jsme spolu jedli. Nikdo z nás nic neřekl. Ucítil jsem, jak se mi horký čaj rozlévá ze žaludku do dalších orgánů. Pomyslel jsem si, že takhle se musí cítit mrtvý probuzený opět k životu. Chléb chutnal božsky. Geoff se koukal do stolu a potichu žvýkal svůj toust. Bylo jasné, že mi chce dát čas a prostor. Nechtěl na mě tlačit, ale jen mi ukázat, že mi pomůže, jestli si to budu přát. Zjevně se

rozhodl vypadat co nejvíce v pohodě a bezstarostně, aby mě uklidnil. Díval jsem se, jak tam tak sedí se svěšenýma ušima a mlaská. Podíval se na mě a zkusmo zavrtěl ocasem. Nedokázal jsem se nezasmát. Bylo to tak komické a láskyplné zároveň. Jednoduše ani trošku nedokázal skrýt své pocity. Kdykoli jsem se na něj koukl, začal pomalu vrtět ocasem ze strany na stranu. Nakonec jsme se oba rozchechtali. Po jídle jsem si dal dlouhou koupel a prošli jsme se spolu do města, abychom koupili zápisník, a tentýž večer jsem se pustil do psaní. Takhle to začalo. Proč Geoff promluvil zrovna tenhle den a proč mě to tak ovlivnilo, netuším, ale stalo se to přesně tak, jak jsem to zapsal.

Takto se to mělo i s občanskou válkou. Nebo lépe řečeno, totéž jistě platí i ve společnosti. Člověk nerozumí všemu, co ovlivňuje vývoj. Existuje příliš dynamik a příliš vztahů, které spolu kooperují. Velká změť vláken a spojů, kořenový systém, kde se všechno vzájemně proplétá. Ekonomie není žádná exaktní věda, a ani náhodou jí nikdy nebyla. Kdyby lidé znali premisy, ze kterých ekonomové vycházejí, nikdo by jim nepřikládal tak velký význam, jako se tomu dělo v dávných dobách. Přesto tvrdím, že vše, co je ve společnosti možné, závisí na ekonomických vztazích, ve kterých lidé žijí. Tedy na zcela konkrétních každodenních vztazích. Proto se my bohatí máme tak dobře, ale to teď není důležité. Jde spíše o to, že se v chudých dobách mění prostor pro různé příležitosti. Když jsou lidé dostatečně chudí a když jsou jejich vyhlídky do budoucnosti dostatečně bezútešné, může se stát cokoliv. Až těsně do občanské války nikdo v Evropě na válku jako reálnou hrozbu nevěřil. Je opravdu šokující, když si člověk uvědomí, jak rychle a fatálně se vše vyvinulo. Souhrn malých věcí, které se souběžně nahromadily. Ačkoliv jsem – a i tenkrát jsem byl – neho-

rázně bohatý, bojoval jsem na straně Občanské fronty. Demonstrovali jsme proti bankám a poskytovatelům hypotečních úvěrů, později proti státu a podnikům, které stát podporovaly, ale lidé byli naštvaní a rozzuření víc, než jsem dokázal pochopit. Domnívali se, že stát jedná neeticky. Ne, to není přesné. Banky byly nestvůry, které kvůli své chamtivé povaze vysály lidi i celou zemi. V každém případě se mezi lidmi vyprávěla tahle verze. V době před finanční krizí se stále více, skoro denně, objevovaly zprávy Komise pravdy, kde se pracovníci ve finančním sektoru měli možnost vyzpovídat. Když finanční krize vypukla, lidé se o ni vlastně nijak moc nezajímali. K tomu došlo teprve o několik let později, kdy tisíce rodin přišly o střechu nad hlavou, protože banky spolky byty, které obyčejní rodiče s dětmi nebo staré manželské páry najednou nebyli schopní splácet. Až tehdy se lidé vážně začali zajímat o to, co se vlastně v letech před finanční krizí dělo.

Když přišla válka, nemusel se už člověk několik hodin týdně věnovat správě vlastního života: dělat daňové přiznání, platit účty, chodit do práce, uklízet, nakupovat a všechno ostatní. Stačilo mít jen jídlo a místo na spaní. Jen jednoduché potřeby. Život už vůbec nebyl o koupi nové kuchyně nebo auta. Už vůbec nešlo o to, co ostatní vlastnili a co jiní v životě zažili. Byli jsme muži a ženami, kteří spolu bojovali, žádná změkčilá partička, co si jen povídá, ale lidé, kteří něco dělají, kteří jednají. Mezi lidmi panoval respekt a solidarita. Skutečné obavy, skutečná starost o sestry a bratry. Jednu dobu jsem pracoval v dobrovolnické kuchyni ve čtvrti Nørrebro. Na místě, které současně sloužilo jako dětský domov pro děti, které v boji přišly o své rodiče. Vařili jsme lidem jídlo. Četli jsme dětem před spaním a nikdo za to nedostával plat, samotná myšlenka na něj by byla urážkou revoluce. Člo-

věk takhle žít dokáže. Víc toho nepotřebuje. V dobách míru se na to zapomíná. Jedny z mých nejlepších vzpomínek jsou stále ty na letní dny ve čtvrti Nørrebro, kdy tu těsně u sebe okolo dlouhých stolů seděly rodiny s dětmi, vojáci a starci. Což mi připomíná příběh, který jsem kdysi možná zaslechl u někoho na večeři, nebo jsem ho snad sám vyprávěl, nebo je inspirovaný něčím, co jsem někdy v dávných dobách četl v tisku. Stalo se to ještě před válkou, když zrovna začínala krize. Pamatuju si, že jsem to vyprávěl Geoffovi právě tady v pokoji u krbu. Ležel na koberci a podřimoval. Geoff má rád, když mu vyprávím příběhy o dávných dobách.

Má příliš krátké ruce. Prál by si, aby byly delší. Něco mu tlačí na bradu. Něco studeného. Nachází se v bytě. Není tu žádný nábytek, jen špinavé oblečení a lahve. Tohle místo mu nepatří, ale jde určitě o jeden z mnoha opuštěných předměstských domů. Venku v odpolední tmě leží smutné, šedivé hromady tajícího sněhu.

Má u sebe půlku lahve vodky. Svou vodku má rád. Odloží pušku a napije se. Dlouhým lokem. Hltá ji, jako kdyby pil studenou vodu za teplého letního dne.

Začne od začátku. Musí se to podařit. Přitiskne si pušku k bradě. Znamená to, že ji musí vzpříčit pod úhlem devadesáti stupňů, aby kulka prosvitěla bradou až do mozku.

Hlaveň pušky tlačí na bradu. Na to, aby dostal pušku do vertikální polohy, má moc krátké ruce. Smrti se nebojí ani náhodou. Touží, aby to už celé bylo za ním a mohl umřít. To vůbec není on, kdo střílí. Je to všechno ostatní, vše okolo něho: lidé se svými křivými úsměvy, doprava, zimní chlad, hluk, světlo, tohle všechno. Nepocituje žádnou surovost sebevraha, spíš má pocit, jako kdyby pozdě večer zhášel světlo, než své unavené tělo konečně uloží do postele ke spánku. A spát potřebuje. Byl vzhůru celou věčnost. Vší silou natlačí pušku pod sebe a nejspodnějším prstem zmáčkne spoušť. Uslyší tlumený